

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Кафедра історії Центральної та Східної Європи
і спеціальних галузей історичної науки

«Українсько-польські відносини в ХІХ – ХХІ ст.».

Навчально-методичний посібник
для студентів денної та заочної форми навчання
спеціальності 032 «Історія та археологія».

Івано-Франківськ – 2024

УДК 94 (4 – 11)
ББК 63.3 (0)
В – 54

Комар В. Л. Українсько-польські відносини в ХІХ–ХХІ ст. Навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності 032 «Історія та археологія». Івано-Франківськ, 2024. 30 с.

У методичному посібнику на основі вітчизняної та іноземної наукової літератури і джерел пропонується короткий огляд політичного, соціального, економічного та культурного розвитку Польщі від найдавніших часів до наших днів.

Посібник рекомендований для студентів спеціальності 032 «Історія та археологія» Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Рецензенти:

кандидат історичних наук, доцент,

Вітенко Микола Дмитрович

Доцент кафедри історії Центральної та Східної Європи

і спеціальних галузей історичної науки

Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника (ПНУ)

кандидатка історичних наук, доцентка

Стефанюк Галина Василівна

доцентка кафедри історії Центральної та Східної Європи

і спеціальних галузей історичної науки

Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника (ПНУ)

Рекомендовано до друку Вченою Радою Факультету історії, політології і міжнародних відносин

Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника

(протокол № __ від “__” _____ 2024 р.)

Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника

ЗМІСТ

Вступ до вивчення дисципліни.....	4
Програма курсу.....	9
Програмові вимоги.....	11
Як готуватися до семінарського заняття.....	13
Плани семінарських занять і методичні рекомендації.....	14
Теми рефератів.....	28
Рекомендована література.....	29

ВСТУП ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Українсько-польські відносини в ХІХ – ХХІ ст. (курс) є дисципліною вільного вибору студентів передбаченою освітньою навчальною програмою, затвердженою до виконання МОН України для здобуття кваліфікаційного рівня бакалавр зі спеціальності 032 «Історія і археологія».

Передбачає короткий і змістовний аналіз схеми підготовки студентів згідно навчальної програми з курсу. Лекційні та семінарські заняття допоможуть студентам глибше засвоїти вузлові питання історичного розвитку народів цього регіону, ознайомитися з джерелами та історіографією. На семінарських заняттях студенти оволодівають основами наукового дослідження, навчаються самостійно оцінювати історичні події, висловлювати і аргументувати власні думки.

Мета дисципліни полягає в тому, щоб, спираючись на методологічні принципи історичної науки, використовуючи найновіші здобутки історіографії, сформулювати у студентів-істориків знання про головні етапи та події в історії польського народу. Розглянути основні соціальні, економічні, політичні, етно-конфесійні та культурні процеси у східноєвропейському регіоні, проаналізувати труднощі, здобутки та специфіку в процесі формування державності слов'янських народів.

У результаті вивчення навчального курсу студенти повинні оволодіти наступними компетентностями:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК).

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК).

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 6. Здатність використовувати різні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання.

ПРН-1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН-2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН-3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН-4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН-6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН-7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН-8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН-11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН-13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН-14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

Навчальна програма курсу завершується заліком. Вона передбачає проведення 12 лекцій (24 години), 18 семінарських занять (36 годин), та 30 годин самостійної роботи для денної форми навчання та проведення 3 лекцій (8 годин), 6 семінарських занять (12 годин), та 70 годин самостійної роботи для заочної форми навчання.

Розрахунок максимальної підсумкової оцінки з навчальної дисципліни здійснюється згідно кредитно-модульної системи. Максимальна кількість балів, яку можуть одержати студенти під час виконання різних видів робіт становить:

Модуль 1	Модуль 2	Модуль 3	Модуль 4	Всього
Поточний контроль	Контрольні роботи	Самостійна робота	Екзамен	
25 балів	15 балів	10 балів	50 балів	100 балів

Поточний контроль знань

Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим.

Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми.

Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за роботу на семінарських заняттях становить 25 балів.

Контрольна робота

Впродовж роботи над вивченням дисципліни передбачено проведення контрольної роботи.

При цьому за контрольну роботу студент може одержати 30 балів. Написання контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки при заліку. У випадку, якщо студент з якихось причин не написав контрольної роботи, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти залік за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання.

Контрольна робота передбачає формулювання тестових завдань.

Самостійна робота студента є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вироблення студентами навичок і вміння працювати з літературою, віднаходити головні, стержневі аспекти проблем, що потребують твердого засвоєння, здатності визначити свою позицію щодо дискусійних ідей чи концепцій і аргументовано її обґрунтувати.

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем, написання рефератів, підготовка реферативних матеріалів з наукових публікацій по важливих проблемах даної навчальної дисципліни.

Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді проведення колоквиуму чи написання реферату.

Самостійна робота студента має на меті закріпити і поглибити набуті студентом знання і вміння у процесі вивчення дисципліни. Навчити студента науково грамотно оформити підготовлені ним матеріали.

Підсумковий контроль рівня знань та успішності студентів передбачає виставлення підсумкової залікової оцінки. При поточному контролі оцінюються: систематичність роботи на практичних заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність при обговоренні.

Підсумкова залікова оцінка виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на практичних заняттях, обговорення дискусійних питань, виконаних індивідуальних проектів та контрольних (тестових) завдань.

Отримані «незадовільні» оцінки відпрацьовуються в обов'язковому порядку, але враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок.

Залік проводиться як правило у тестовій формі для студентів індивідуальної форми навчання. На залік виносяться всі питання програмових вимог з нормативного курсу.

Політика курсу

Відвідування занять і виконання навчального навантаження студентами. Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим.

Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії.

Академічна доброчесність:

Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Шкала перерахування оцінок

Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік
90-100	відмінно	5	A	зараховано
81-89	добре	4	B	
71-80			C	
61-70	задовільно	3	D	
51-60			E	
25-50	Допускається до здачі іспиту			
0-25 (0-50) (за роботу в семестрі)	незадовільно (оцінка автоматично виставляється у відомість)	2	FX	Не зараховано
Сума балів по талону № 1, 2 0-50	незадовільно	2	FX	
Сума балів по талону № 3 0-50	незадовільно	2	F	

У науково-методичному посібнику особливу увагу відведено планам семінарських занять, наведено стислі методичні вказівки, які допоможуть студентам опрацювати наукову літературу, проаналізувати конкретні джерела, звернути увагу на вузлові проблеми, дати відповіді на поставлені запитання. Окремо перераховано питання для самостійної роботи студентів, список рекомендованих джерел та літератури до цілого курсу.

ПРОГРАМА КУРСУ
«Українсько-польські відносини в ХІХ–ХХІ ст.»
для студентів спеціальності 032 «Історія та археологія»

Предмет і завдання курсу. Хронологічні рамки. Передумови формування української і польської модерних націй. Ретроспективний огляд українсько-польських відносин від найдавніших часів до краху Речі Посполитої. Спільні риси і особливості формування української і польської націй.

Українці і поляки в Австрійській імперії у першій половині ХІХ ст. Галичина в історії українського і польського народів. Політика Габсбургів у Галичині і формування австрофільської орієнтації в українському суспільстві. Пробудження національної свідомості у слов'янських народів. Проблеми у взаєминах поляків і українців у першій половині ХІХ ст.

Поляки та українці у «весні народів». Становище поляків і українців у Галичині в першій половині ХІХ ст. Національні вимоги поляків Галичини на початку 1848 р. Скасування панщини в Галичині. Політична діяльність Головної Руської Ради. Польсько-українські культурні взаємини у ХІХ ст. Формування польсько-українських відносин в добу романтизму.

Польсько-українська культурна співпраця в Російській імперії. Українська школа польських письменників. «Хлопомани». Культурні взаємини в Галичині у другій половині ХІХ ст. Польсько-українські відносини в Австро-Угорщині.

«Нова ера» у польсько-українських відносинах (1890–1894 рр.). Польсько-українські відносини в Галичині в контексті політики Австро-Угорщини у 60-80-х рр. ХІХ ст. Умови компромісу між галицькими народовцями і польськими політиками в Галицькому сеймі 1890 р. Реакція москвофілів і радикалів щодо політики «нової ери». Наслідки політики «нової ери» для розгортання українського і польського національних рухів в Галичині.

Загострення польсько-українських відносин у Галичині на початку ХХ ст. Польсько-українська війна 1918–1919 рр. та її наслідки. Галичина в польських політичних концепціях першої чверті ХХ ст. Причини і початок польсько-української війни 1918–1919 рр. Організація соборного антипольського фронту після Злуки ЗУНР і УНР 22 січня 1919 р. Відступ УГА за Збруч і утвердження польської влади в Галичині 1919–1923 рр.

Українське питання в польських політичних концепціях першої чверті ХХ ст. Польсько-українська війна 1918–1919 рр. та її вплив на розвиток відносин між польським і українським народами. Варшавська угода 1920 р. та її наслідки. Київський похід. Оборона Варшави. Ризький договір 1921 р. Петлюрівська еміграція.

Українсько-польські відносини у 20-х рр. ХХ ст. Політика Польщі в Галичині 1921–1926 рр. Національна асиміляція. Мовні закони. Утраквізм. Колонізація і осадництво.

Українсько-польські відносини у 30-х рр. ХХ ст. Державна асиміляція меншин в політиці пілсудчиків після 1926 р. «Пацифікація» 1930 р. в Галичині та її наслідки. Західноукраїнські землі в польській політиці регіоналізму. Політика «нормалізації» польсько-українських стосунків 1935 р.

Українське питання в національній політиці Польщі в 30-х рр. ХХ ст. Політика державної асиміляції українців Волині у 1928–1938 рр. Населення Гуцульщини і Лемківщини в польській політиці регіоналізму. Формування окремої «тутейшої» нації в українському Поліссі. Акція «шляхти загородової» у контексті польсько-українських відносин.

Українці і поляки в роки Другої світової війни. Українське питання в політиці польського еміграційного уряду. Польсько-українські відносини у 1939–1941 рр. Волинська трагедія в оцінках польських і українських істориків. Збройне польсько-українське протистояння в Галичині і Холмщині. Спроби польсько-українського порозуміння в ході війни.

Волинська трагедія 1943 р. Причини польсько-українських конфліктів під час Другої світової війни. Початки і перебіг польсько-українського протистояння на Волині 1943 р. Роль Німеччини та СРСР в польсько-українському конфлікті. Наслідки міжетнічного конфлікту на Волині.

Вплив депортаційних акцій 40-50-х рр. ХХ ст. на відносини між польським і українським народами. Становище українців у Народній Польщі. Депортаційні акції як засіб вирішення українського питання в Польщі. Становище українців в Польщі після акції «Вісла». Діяльність Українського суспільно-культурного товариства в умовах посилення політики національної асиміляції меншин в державі. Політика комуністичного керівництва щодо українців у 80-90 рр. ХХ ст.

Акція «Вісла» в контексті українсько-польських відносин. Протистояння українських і польських військових формувань у ході Другої світової війни. Депортаційні акції 1944–1946 рр. Причини, привід і початок акції «Вісла». Хід реалізації акції «Вісла» та її наслідки для польсько-українських відносин.

Стратегічне партнерство України і Республіки Польща на сучасному етапі. Утворення незалежної України та її визнання Республікою Польща. Польща – «адвокат» України. Допомога Польщі на шляху інтеграції України у європейські і євроатлантичні структури. Проблеми у польсько-українських відносинах на сучасному етапі.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

з курсу «Українсько-польські відносини в ХІХ–ХХІ ст.»
для студентів спеціальності 032 «Історія та археологія»

1. Предмет і завдання курсу.
2. Галичина в історії українського і польського народів.
3. Політика Габсбургів у Галичині.
4. Пробудження національної свідомості у слов'янських народів.
5. Спільні риси і особливості формування польської і української націй.
6. Проблеми у взаєминах поляків і українців у першій половині ХІХ ст.
7. Становище поляків і українців у Галичині в першій половині ХІХ ст.
8. Формування польсько-українських відносин в добу романтизму.
9. «Українська школа» польських письменників.
10. Польсько-українська культурна співпраця в Російській імперії. Хлопомани.
11. Польсько-українські відносини в Галичині в контексті політики Австро-Угорщини у 60-80-х рр. ХІХ ст.
12. «Нова ера» у польсько-українських відносинах.
13. Українське питання в польських політичних концепціях першої чверті ХХ ст.
14. Причини і початок польсько-української війни 1918–1919 рр.
15. Польсько-українська війна 1918–1919 рр. та її наслідки.
16. Варшавська угода 1920 р.
17. Концепція прометеїзму Польщі.
18. Спроби реалізації концепції прометеїзму у внутрішній політиці Польщі.
19. Національна політика Польщі в Галичині 1921–1926 рр.
20. Державна асиміляція меншин в політиці пілсудчиків після 1926 р.
21. «Пацифікація» 1930 р. в Галичині та її наслідки.
22. Політика «нормалізації» польсько-українських відносин 1935 р.
23. Політика державної асиміляції українців Волині у 1928–1938 рр.
24. Населення Гуцульщини і Лемківщини в польській політиці регіоналізму.
25. Формування «тутейшої нації» на українському Поліссі.
26. Акція «шляхти загородової» у контексті польсько-українських відносин.
27. Українське питання в політиці польського еміграційного уряду в Лондоні.
28. Польсько-українські відносини у 1939–1941 рр.
29. Причини польсько-українських конфліктів під час Другої світової війни.
30. Початки і перебіг польсько-українського протистояння на Волині 1943 р.
31. Волинська трагедія в історії польського і українського народів.
32. Роль Німеччини та СРСР в польсько-українському конфлікті.
33. Наслідки міжетнічного конфлікту на Волині.
34. Збройне польсько-українське протистояння в Галичині і Холмщині.
35. Протистояння українських і польських військових формувань у ході Другої світової війни.
36. Депортаційні акції 1944–1946 рр.
37. Причини і початок операції «Вісла».
38. Наслідки операції «Вісла» для польсько-українських відносин.

39. Становище українців в народній Польщі.
40. Діяльність Українського суспільно-культурного товариства в Польській народній республіці.
41. Політика комуністичного керівництва щодо українців у 80-90 рр. ХХ ст.
42. Єжи Гедройць і паризький журнал «Культура».
43. Концепція Є. Гедройця і Ю. Мєрошевського щодо майбутнього України.
44. Визнання Польщею незалежності України.
45. Стратегічне партнерство України і Республіки Польща.
46. Політика історичної пам'яті в Республіці Польща.
47. Відносини між Україною і Республікою Польща на сучасному етапі.

ЯК ГОТУВАТИСЯ ДО СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ

«Українсько-польські відносини в ХІХ–ХХІ ст.» – є невід’ємною складовою історії слов’янських народів, які пов’язані з українцями не лише традиціями співжиття в кордонах спільних держав, а й схожими елементами культури, а особливо мови. Тому вивчення цього предмету є актуальним завданням, бо пізнаючи своїх сусідів ми краще взаємо себе, що дасть нам можливість швидше знайти своє достойне місце у світовому співтоваристві.

Для оволодіння курсом використовуються різні форми і методи навчання. Однією із форм групових навчально-теоретичних занять є семінарське заняття. Готуючись до наперед визначених тем, студенти опрацьовують необхідні джерела і літературу і на їх основі складають тези виступів або пишуть реферати. Перелік тем семінарських занять визначається робочою навчальною програмою з дисципліни для студентів ІІІ курсу Факультету історії, політології і міжнародних відносин університету.

При підготовці до семінарського заняття слід насамперед ґрунтовно опрацювати запропоновану тему, використовуючи рекомендовані у списку літератури посібники і монографії. Це дасть можливість чітко усвідомити об’єкт дослідження, виділити основні блоки проблем, через призму яких слід висвітлювати цю тему. Після цього слід приступати до опрацювання джерел. Їх інтерпретація і є одним із основних завдань історичної науки. Розкриття окремих блоків-проблем слід підтверджувати історичними документами. До кожної проголошеної тези необхідно коротке підтвердження з посиланнями на джерело – документ. Цей виклад має завершуватися коротким проміжним висновком.

Доцільно також використовувати цитування монографій, а також ілюструвати погляди різних історичних шкіл та істориків на одну і ту ж проблему, висловлювати власні думки з цього приводу.

Підготовка до семінарського заняття не є справою одного дня. Слід ґрунтовно опрацювати запропоновану літературу, але, разом з тим, необхідно і самостійно докласти зусиль для того, щоб самому розшукати нові статті, опрацювати їх і ознайомити своїх колег з новинками в дослідженні згаданої проблеми. Такі виступи на семінарських заняттях безперечно матимуть успіх і високу оцінку.

У той же час історію неможливо вивчити лише на лекціях і семінарських заняттях. Необхідно багато читати і не лише спеціальної монографічної літератури, а й художніх творів. Література слов’янських народів, особливо ХІХ ст. по праву вважається світовим надбанням. Її багатство слід використовувати для кращого розуміння «духу» того часу, для розуміння ціннісних орієнтирів людини ХІХ ст. і тих повсякденних проблем, які заповнили думки людей того часу.

Відповідь на питання має бути стислою і лаконічною і обов’язково завершуватися загальним висновком, який логічно впливав би з тексту відповіді.

Семінарське заняття №1

Тема: Поляки та українці у „весні народів”.

1. Становище поляків і українців у Галичині в першій половині XIX ст.
2. Національні вимоги поляків Галичини на початку 1848 р.
3. Скасування панщини в Галичині.
4. Політична діяльність Головної Руської Ради.

ЛІТЕРАТУРА:

- Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. К.: Критика, 2004. 463 с.
- Верига В. Нариси з історії України (кінець XVIII – початок XX ст.). – Львів: „Світ”, 1996. 447 с.
- Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX – XX століття. Київ: Генеза, 1996. 356 с.
- Демкович-Добрянський М. Українсько-польські стосунки у XIX сторіччі. Мюнхен, 1969. 114 с.
- Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002. 749 с.
- Рудницький С. Чому ми хочемо самостійної України. Львів: Світ, 1994. 412 с.

Семінарське заняття №2

Тема: «Нова ера» у польсько-українських відносинах (1890–1894 рр.)

1. Польсько-українські відносини в Галичині в контексті політики Австро-Угорщини у 60-80-х рр. XIX ст.
2. Умови компромісу між галицькими народовцями і польськими політиками в Галицькому сеймі 1890 р.
3. Реакція москвофілів і радикалів щодо політики „нової ери”.
4. Наслідки політики „нової ери” для розгортання українського і польського національних рухів в Галичині.

ДЖЕРЕЛА і ЛІТЕРАТУРА:

- Націоналізм. Теорії нації і націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера. Антологія. К.: Смолоскип, 2006. 684 с.
- Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. К.: Критика, 2004. 463 с.
- Верига В. Нариси з історії України (кінець XVIII – початок XX ст.). Львів: «Світ», 1996. 447 с.
- Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX – XX століття. Київ: Генеза, 1996. 356 с.
- Демкович-Добрянський М. Українсько-польські стосунки у XIX сторіччі. Мюнхен, 1969. 114 с.
- Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002. 749 с.
- Сухий О. Від русофільства до москвофільства. Російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у XIX столітті. Львів, 2003. 495 с.
- Сухий О. Галичина: між сходом і заходом. Нариси історії XIX – початку XX ст. Львів, 1999. 226 с.
- Чорновол І. Польсько-українська угода 1890–1894 рр. Львів, 2000.

Семінарське заняття №3

Тема: Польсько-українська війна 1918–1919 рр.

1. Галичина в польських політичних концепціях першої чверті ХХ ст.
2. Причини і початок польсько-української війни 1918–1919 рр.
3. Організація соборного антипольського фронту після Злуки ЗУНР і УНР 22 січня 1919 р.
4. Відступ УГА за Збруч і утвердження польської влади в Галичині 1919–1923 рр.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

- Кривава книга / Упорядник і автор передм. Я. Радевич-Винницький. Передрук вид. 1919, 1921 рр. Дрогобич: „Відродження”, 1994. 274 с.
- Комар В. Політика Польщі щодо українців Галичини (1919–1939 рр.): основні напрямки та етапи. Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. Івано-Франківськ, 2001. № 5-6 (На пошану професора Олександра Карпенка). С. 290–295.
- Комар В. Л. Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921–1939 рр.). Івано-Франківськ, 2011. 360 с. [Електронний ресурс]. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Komar_Volodymyr/Kontsentsiia_prometeizmu_v_politytsi_Polschi_1921-1939_rr/
- Красівський О. Я. Галичина у першій чверті ХХ ст.: проблеми польсько-українських стосунків. Львів: Вид-во ЛФУАДУ, 2000. 416 с.
- Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. 488с.
- Литвин М.Р., Луцький О.І., Науменко К.Є. Західні землі України. Львів, 1999. 151 с.
- Українсько-польські відносини в Галичині у ХХ ст. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (21–22 листопада 1996 р.). Івано-Франківськ, 1997. 451 с.

Семінарське заняття № 4

Тема: **Відносини Польщі й УНР в 1918–1923 рр.**

1. Формування відносин Польщі й УНР в 1919 р.
2. Варшавська угода 1920 р.
3. Київський похід та його наслідки.
4. Петлюрівська еміграція.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Голубко В. Варшавський договір 1920 р. між УНР та Польщею у віддзеркаленні польської преси Львова [Електронний ресурс]. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/70-93Holubko-RM.pdf>
2. Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті. К.: Знання України, 2007. 508 с.
3. Комар В. Л. Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921–1939 рр.). Наукова монографія. Івано-Франківськ, 2011. 360 с.
4. Комар В. Л. Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921–1939 рр.). Івано-Франківськ, 2011. 360 с. [Електронний ресурс]. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Komar_Volodymyr/Kontsentsiia_prometeizmu_v_politytsi_Polschi_1921-1939_rr/
5. Комар В. Східна Галичина і Західна Волинь у політиці прометеїзму міжвоєнної Польщі. *Українсько-польські відносини. Новітня доба*. Відп. ред. М. Литвин. Львів, 2017. С. 230–244.
6. Комар В. Л. «Українське питання» в політиці урядів Польщі (1926–1939 рр.). *Укр. іст. журн.* 2001. №5. С.120–128.
7. Комар В. Л. В орбіті польського прометеїзму. *Проект «Україна»: Галичина і Волинь у складі міжвоєнної Польщі. Колективна монографія* Упорядник М. Литвин. Харків: Фоліо. 2017. С. 145–167.
8. Комар В. Л. Політика Польщі в Східній Європі у 1918–1921 рр. *Велика війна 1914–1918: витоки, характер, наслідки: Монографія*. Наук. ред. С. С.Троян. К. «Кондор». 2018. С. 441–469.
9. Комар В. Л. Українське питання в національній політиці міжвоєнної Польщі *Волинь – 43: міфи і реальність. Збірник наукових праць*. Упорядн. Шваб А. Г. Луцьк : Вежа-Друк. 219. С. 83–92.
10. Комар В. Радянський Союз у політиці прометеїзму II Річпосполитої (1920–1930-ті роки). *Укр. іст. журн.* 2023. Число 1. С. 82–102. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.01.082>
11. Матвієнко В., Дорошко М. Українсько-польська союзницька угода 1920 року та її наслідки [Електронний ресурс]. URL: <http://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2020/12/7.pdf>
12. Тимченко Р. Українська еміграція та політика більшовиків 1921–1923 рр. [Електронний ресурс]. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Tymchenko_Roman/Ukrainska_emihratsiia_ta_polityka_bilshovykiv_1921_1923_rr.pdf?

Семінарське заняття № 5

Політика Польщі в Галичині 1919–1926 рр.

1. Утвердження польської влади в Галичині.
2. Колонізація Східної Галичини.
3. Культурно-освітня політика польської влади в Галичині.
4. Спротив українців політиці національної асиміляції.

Джерела та література:

- Кривава книга / Упорядник і автор передм. Я. Радевич-Винницький. Передрук вид. 1919, 1921 рр. Дрогобич: „Відродження”, 1994. 274 с.
- Виздрік В. Польське військове осадництво на західноукраїнських землях у 20–30-х роках ХХ ст. [Електронний ресурс]. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/5355/1/Vyzdryk%20Vitaliy.pdf>
- Комар В. Л. В орбіті польського прометеїзму. *Проект «Україна»: Галичина і Волинь у складі міжвоєнної Польщі. Колективна монографія* Упорядник М. Литвин. Харків: Фоліо. 2017. С. 145–167.
- Комар В. Політика Польщі щодо українців Галичини (1919–1939 рр.): основні напрямки та етапи. Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. 2001. № 5-6 (На пошану професора Олександра Карпенка). С. 290–295. [Електронний ресурс]. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/Visniki/halichina/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%93%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0.,%202001%20%D1%80.,%20%D0%92%D0%B8%D0%BF.%205-6.pdf>
- Комар В. Л. Концепція прометеїзму в політиці Польщі [Електронний ресурс]. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Komar_Volodymyr/Kontsentsiia_prometeizmu_v_politytsi_Polschi_1921-1939_rr/
- Комар В. Л. Українське питання в національній політиці міжвоєнної Польщі *Волинь – 43: міфи і реальність. Збірник наукових праць*. Упорядн. Шваб А. Г. Луцьк : Вежа-Друк. 219. С. 83–92.
- Красівський О. Я. Галичина у першій чверті ХХ ст.: проблеми польсько-українських стосунків. Львів: Вид-во ЛФУАДУ, 2000. 416 с.
- Руда О. Національно-освітня політика урядів Польщі щодо населення Галичини в 20–30-х роках ХХ століття: реалізація та рецепції [Електронний ресурс]. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Ruda_Oksana/Natsionalno-osvitnia_polityka_uryadiv_Polschi_schodo_naselennia_Halychyny_v_2030-kh_rokakh_KhKhstoli/
- Українсько-польські відносини в Галичині у ХХ ст. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (21–22 листопада 1996 р.). Івано-Франківськ, 1997. 451 с.

Семінарське заняття № 6

Тема: **Польсько-українські відносини у Галичині в 30-х рр. ХХ ст.**

1. Пацифікація 1930 р.
2. Польська політика регіоналізму.
3. Гуцульський експеримент.
4. Акція «шляхти загородової».
5. Нормалізація українсько-польських відносин в Галичині 1935 р.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

- Комар В. Л. Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921–1939 рр.). Івано-Франківськ, 2011. 360 с. [Електронний ресурс]. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Komar_Volodymyr/Kontsentsiia_prometeizmu_v_politytsi_Polschi_1921-1939_rr/
- Комар В. Акція «шляхти загородової» в контексті українсько-польських відносин 30-х рр. ХХ ст. *Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. Івано-Франківськ. 2004. №10. С. 135 – 141.
- Комар В. Політика Польщі щодо українців Галичини (1919–1939 рр.): основні напрямки та етапи. *Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. Івано-Франківськ, 2001. №5-6. С. 290–295.
- Комар В. Спроби регіонального поділу західноукраїнських земель у міжвоєнній Польщі. *Україна соборна: Зб. наук. статей*. Київ, 2005. Вип. 2. Ч. III. С. 373–381.
- Комар В. Українське питання в політиці Польщі (1935–1939 рр.). *Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. Івано-Франківськ, 1998. №1. С. 99–105.
- Комар В. Л., Лофердюк О. Українська Гуцульщина в контексті національної політики Польщі 30-х рр. ХХ ст. *Гуцульщина – слов'янська Атлантида: історія, культура, туризм, персоналістика: матеріали міжнародної науково-практичної конференції на пошану професора*

Петра Сіреджука за нагоди 70-ліття. Краків – Івано-Франківськ –
Космач. 2019. С. 58–72.

— Швагуляк М. «Пацифікація». Польська репресивна акція в Галичині
1930 р. і українська суспільність. Львів, 1993. 52 с.

Семінар №7

Українське питання в міжвоєнній Польщі.

1. Українське питання в працях вітчизняних істориків.
2. Українське питання в польській історіографії.
3. Українське питання в національній політиці Польщі в 20-х роках ХХ ст.
4. Українське питання в національній політиці Польщі в 30-х роках ХХ ст.

Список літератури:

- Віднянський С. В. Українське питання в міжвоєнній Польщі: основні проблеми й напрямки наукових досліджень у сучасній вітчизняній історичній науці. [Електронний ресурс]. URL: <http://history.org.ua/JournALL/journal/2003/2/4.pdf>
- Комар В. Л. «Українське питання» в політиці урядів Польщі (1926–1939 рр.). Український історичний журнал. 2001. №5. С. 120 – 128. [Електронний ресурс]. URL: <http://history.org.ua/JournALL/journal/2001/5/8.pdf>
- Комар В. Л. Українське питання в національній політиці міжвоєнної Польщі. «Волинь-43:» міфи і реальність : зб. наук. праць / упоряд. Кучерепа М. М., Шваб А. Г. Луцьк. 2019. С. 83–92. [Електронний ресурс]. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/15939>
- Комар В. Л. Українське питання в національній політиці Польщі (1935–1939 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук; Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 1998. 18 с.
- Комар В. Політика Польщі щодо українців Галичини (1919–1939 рр.): основні напрямки та етапи. Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. Івано-Франківськ, 2001. № 5–6. С. 290–295. [Електронний ресурс]. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/Visniki/halichina/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%93%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%>

[87%D0%B8%D0%BD%D0%B0.,%202001%20%D1%80.,%20%D0%92%D0%B8%D0%BF.%205-6.pdf](https://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/44/16_2.pdf)

- Красівський О., Марчук В. Українці в національній політиці Польщі в 20-30-х роках ХХ століття. [Електронний ресурс]. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/krasivskyi_ukraintsi.pdf
- Кучерепа М. Національна політика Другої Речі Посполитої щодо українців (1919–1939 рр.). Україна–Польща: важкі питання. Матеріали II міжнародного семінару істориків. Українсько-польські відносини в 1918–1947 роках, Варшава, 22–24 травня 1997. Варшава, 1998. С. 11–28.
- Макар Ю. Українське питання в міжвоєнній Польщі. Перша світова війна: історичні долі народів Центральної та Східної Європи. Матеріали Міжн. наук. конф. Чернівці: Рута, 2000. С. 164–171.
- Руда О. В. Національна політика польської держави у 1926–1939 роках [Електронний ресурс]. URL: https://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/44/16_2.pdf
- Футала В. Українське питання у міжвоєнній Польщі: польський дискурс. [Електронний ресурс]. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/3980/1/Futala.pdf>

Семінарське заняття №8

Волинський експеримент Генрика Юзевського

1. Воєвода Ян Генрик Юзевський.
2. Волинський експеримент.
3. Спроби реалізації Волинської програми 1928–1935 рр.
4. Поразка Волинського експерименту 1935–1938 рр.

Джерела:

- Сивіцький М. Історія польсько-українських конфліктів / Пер. з пол. Є. Петренка. К., 2005. 344 с.
- Юзевський Г. Замість щоденника. Пер. Юлії Васейко. За заг. і наук. ред. М. Кучерепи. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 168 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://biography.nbu.gov.ua/rating/r2017/txt/g3/3033.pdf>

Наукові статті:

- Комар В. Л. Політичний експеримент воєводи Генрика Юзевського на Волині (1928 – 1935 рр.). *Вісник Прикарпатського університету. Історія* №3. Івано-Франківськ, 2000. С.98–106. [Електронний ресурс]. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Komar_Volodymyr/Politychnyi_eksperyment_voievody_Henrika_Yuzevskoho_na_Volyni_u_1928_1935_rr.pdf?PHPSESSID=4up9rp9nr2oggr21traiesdte1
- Комар В.Л. Проблеми реалізації волинського експерименту в 1935–1939 рр. *Вісник Прикарпатського університету. Історія.* №4. Івано-Франківськ, 2002. С. 72–81. [Електронний ресурс]. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Komar_Volodymyr/Problemy_realizatsii_volynskoho_eksperymentu_v_1935_1938_rr.pdf
- Крамар Ю. Політика польської адміністрації щодо національних меншин на Волині у міжвоєнний період. [Електронний ресурс]. URL: https://www.kby.kiev.ua/komitet/conference/Kramar_2t.pdf
- Крамар Ю. В. Політика воєводи Г. Юзевського стосовно української кооперації на Волині у міжвоєнний період. *Український селянин.* 2004.

- Вип. 8. С. 240–243. [Електронний ресурс]. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrse1_2004_8_73.
- Крамар Ю. Освітня політика воєводської адміністрації Г. Юзевського на Волині. *Зб. навч.-метод. матеріалів і наук. ст. іст. ф-ту / ВДУ ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2000. Вип. 5. С. 97–102.
- Крамар Ю. О., Карліна О. Програма державної асиміляції Волинського воєводи Г. Юзевського : (1928–1938 рр.). *Матеріали XXXIX наук. конф. проф.-викл. складу і студ. ун-ту / Луцький держ. педін-т ім. Лесі Українки*. Луцьк, 1993. Ч. 2. С. 418–419.
- Крамар Ю. Радикалізація українського суспільно-політичного життя на Волині в 2-й половині 1930-х рр. *Історіографічні дослідження в Україні*. Вип. 13: у 2-х ч. Ч. I: Україна–Польща: історія і сучасність: зб. наук. пр. і спогадів пам'яті П. М. Калениченка (1923–1983) / гол. ред. кол. В. А. Смолій; відп. ред. Ю. А. Пінчук. К., 2003. С. 319–329.
- Кучерепа М. Політичне становище на Волині у 1921–1939 рр. *Шоста всеукр. наук. конф. з іст. краєзнавства / [редкол. : П. Т. Тронько та ін.]*. Луцьк, 1993. С. 428 – 429.
- Кучерепа М. Волинський воєвода Ян Генрик Юзевський / *«Роде наш красний...»* (Волинь у долях краян і людських документах). У 3 т. Т. 2 / авт.-упоряд.: Л. К. Оляндер, Л. В. Бублейник, М. М. Кучерепа. Луцьк, 1996. 344 с.

Семінарське заняття № 9

Тема: Волинська трагедія 1943 р.

1. Причини польсько-українських конфліктів під час Другої світової війни.
2. Початки і перебіг польсько-українського протистояння на Волині 1943 р.
3. Роль Німеччини та СРСР в польсько-українському конфлікті.
4. Наслідки міжетнічного конфлікту на Волині.

ДЖЕРЕЛА:

- Польсько-українські стосунки в 1942–1947 роках у документах ОУН та УПА: у 2 т. Т. 1: Війна під час війни. 1942– 1945. Відп. ред. та упоряд. В. М. В'ятрович. Львів: Центр досліджень визвольного руху. 2011. 792 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0006734>
- Польсько-українські стосунки в 1942–1947 роках у документах ОУН та УПА: у 2 т. Т. 2: Війна під час війни. 1945 – 1947. Відп. ред. та упоряд. В. М. В'ятрович. Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2011. 576 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0006734>

ЛІТЕРАТУРА:

- Брицький П.П. Україна у Другій світовій війні. Чернівці, 1995. 114 с.
- Волинь 1943. Боротьба за землю. „І”. Незалежний культурологічний часопис. Львів, 2003. № 28.
- В'ятрович В. «Волинська трагедія – частина польсько-української війни» [Електронний ресурс]. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/4e1c07cfdc581/>
- В'ятрович В. Друга польсько-українська війна 1942–1947 рр. Вид-во: Києво-Могилянська академія. 2012. 368 с.
- В'ятрович В. За лаштунками «Волині – 43». Невідома польсько-українська війна. Вид-во : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 2024. 304 с.

- Кабачій Р. Волинська трагедія: що сталося 70 років тому, і чого хоче польська сторона [Електронний ресурс]. URL: https://texty.org.ua/articles/47138/Volynska_tragedija_shho_stalosa_70_rokiv_tomu-47138/
- Сливка Ю. Українсько-польське протистояння періоду Другої світової війни: витоки і наслідки. Львів, 2003. 51 с.

Семінарське заняття № 10

Тема: Операція «Вісла» в контексті польсько-українських взаємин.

1. Протистояння українських і польських збройних формувань у ході Другої світової війни.
2. Депортаційні акції 1944–1946 рр.
3. Причини, привід і початок операції «Вісла».
4. Хід реалізації операції «Вісла» та її наслідки.

ДЖЕРЕЛА:

- Депортації. Західні землі України кінця 30-х – початку 50-х рр. Документи, матеріали, спогади у трьох томах. 1946–1947 рр. Львів, 1998. Т. 2. 536 с.
- Польсько-українські стосунки в 1942–1947 роках у документах ОУН та УПА: у 2 т. Т. 1: Війна під час війни. 1942– 1945. Відп. ред. та упоряд. В. М. В'ятрович. Львів: Центр досліджень визвольного руху. 2011. 792 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0006734>
- Польсько-українські стосунки в 1942–1947 роках у документах ОУН та УПА: у 2 т. Т. 2: Війна під час війни. 1945–1947. Відп. ред. та упоряд. В. М. В'ятрович. Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2011. 576 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0006734>

ЛІТЕРАТУРА:

- Акція «Вісла» в контексті польсько-українських відносин ХХ століття. Збірник статей за редакцією Миколи Геника. Івано-Франківськ, 1999. 82 с.
- Війни і мир або «Українці – поляки: брати/вороги, сусіди...». За редакцією Лариси Івшиної. Київ, 2004. 558 с.
- Волинь 1943. Боротьба за землю. „І”. *Незалежний культурологічний часопис*. Львів, 2003. № 28.
- Депортації українців та поляків: кінець 1939 – початок 50- х років (До 50-річчя операції «Вісла»). Львів, 1998. 132 с.
- Сливка Ю. Українсько-польське протистояння періоду Другої світової війни: витоки і наслідки. Львів, 2003. 51 с.
- Федорчак П. Новітня історія Польщі ХХ століття: Навчальний посібник для студентів історичних спеціальностей. Івано-Франківськ: ВДВЦТ, 2006. 219 с.

**Теми рефератів з курсу:
«Польсько-українські відносини ХІХ–ХХ ст.»**

1. Українсько-польські відносини в Австро-Угорщині наприкінці ХІХ ст.
2. «Нова ера» в польсько-українських відносинах 90-х рр. ХІХ ст.
3. Іван Франко про польсько-українські відносини.
4. Поляки – провідники української національної ідеї.
5. Українсько-польські відносини в Австро-Угорщині на поч. ХХ ст.
6. Польсько-українська війна 1918–1919 рр.
7. Українське питання в міжнародних договорах 20-х рр. ХХ ст.
8. Політика Польщі в Галичині 1919–1926 рр.
9. Політика Польщі в Західній Україні у 1926–1939 рр.
10. Політика державної асиміляції на Волині у 1928–1938 рр.
11. «Нормалізація» польсько-українських відносин у II Речі Посполитій.
12. Українське питання в політиці Польщі у міжвоєнний період: історіографія проблеми.
13. Польсько-українські конфлікти в ході Другої світової війни.
14. Депортації українського населення з Польщі після Другої світової війни.
15. Операція «Вісла» 1947 р.
16. Формування негативного стереотипу українця в ідеології комуністичної влади Польської Народної Республіки.
17. Становлення міждержавних відносин України і Республіки Польща у 90-х рр. ХХ ст.
18. Польща і Україна на шляху до стратегічного партнерства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодні. К. : Критика, 2004. 464 с.
2. Дейвіс Н. Боже ігрище: історія Польщі. Пер. з англ. П. Тарашук. К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи". 2008. 1018 с.
3. Дильонгова Г. Історія Польщі 1795–1990. Переклад з поль. М. Кірсенка. К., 2007. 239 с.
4. Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. 752 с.
5. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ex.ua/view/6080077?r=82543,80938>
6. Історія південних і західних слов'ян (з давніх часів до ХХ ст.). Курс лекцій. За ред. В.І. Ярового. К.: Либідь, 2001. 632 с.
7. Історія Центрально-Східної Європи. За ред. Л.Зашкільняка. Львів, 2001. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ex.ua/view/2686046>
8. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів. За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001. 660 с.
9. Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті. К.: Знання України, 2007. 508 с.
10. Комар В. Л. Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921–1939 рр.). Наукова монографія. Івано-Франківськ, 2011. 360 с.
11. Комар В. Радянський Союз у політиці прометеїзму II Річпосполитої (1920–1930-ті роки). Укр. іст. журн. 2023. Число 1. С. 82–102. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.01.082>
12. Комар В. Л. Прометеїзм у польській зовнішній політиці 30-х років ХХ ст. *Skripta Historica*. 2023. № 29. S. 123–134.
13. Комар В. Л. Політична діяльність Романа Смаль-Стоцького у міжвоєнний період. *Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Історія та археологія»)*: журнал. 2024. №11(29). С. 1238–1248. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-11\(29\)-1238-1247](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-11(29)-1238-1247)
14. Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті. К.: Знання України, 2007. 508 с.
15. Комар В. Л. Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921–1939 рр.). Івано-Франківськ, 2011. 360 с. [Електронний ресурс]. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Komar_Volodymyr/Kontsentsiia_prometeizmu_v_politytsi_Polschi_1921-1939_rr/
16. Комар В. Східна Галичина і Західна Волинь у політиці прометеїзму міжвоєнної Польщі. *Українсько-польські відносини. Новітня доба*. Відп. ред. М. Литвин. Львів, 2017. С. 230–244.
17. Комар В. Л. «Українське питання» в політиці урядів Польщі (1926–1939 рр.). *Укр. іст. журн.* 2001. №5. С.120–128.
18. Комар В. Л. В орбіті польського прометеїзму. *Проект «Україна»: Галичина і Волинь у складі міжвоєнної Польщі. Колективна монографія* Упорядник М. Литвин. Харків: Фоліо. 2017. С. 145–167.

19. Комар В. Л. Політика Польщі в Східній Європі у 1918–1921 рр. *Велика війна 1914–1918: витоки, характер, наслідки: Монографія*. Наук. ред. С. С.Троян. К. «Кондор». 2018. С. 441 – 469.
20. Комар В. Л. Прометеїзм у польській зовнішній політиці 30-х років ХХ ст. *Skripta Historica*. 2023. Nr 29. S. 123–134.
21. Комар В. Л. Східна Галичина і Західна Волинь у політиці прометеїзму міжвоєнної Польщі. *Українсько-польські відносини. Новітня доба*. Відп. ред. М. Литвин. Львів, 2017. С. 230–244.
22. Комар В. Л. Українське питання в національній політиці міжвоєнної Польщі *Волинь – 43: міфи і реальність. Збірник наукових праць*. Упорядн. Шваб А. Г. Луцьк : Вежа-Друк. 219. С. 83–92.
23. Комар В. Л. Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921 – 1939 рр.). Івано-Франківськ : Місто НВ. 2011. 360 с.
24. Комар В. Л. Проблеми взаємовідносин Польщі з державами Антикомінтернівського пакту в 30-х рр. ХХ ст. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Історія*. Тернопіль. 2012. Вип. 1. С. 198–203.
25. Комар В. Радянський Союз у політиці прометеїзму II Річпосполитої (1920–1930-ті роки). *Укр. іст. журн.* 2023. Число 1. С. 82–102. [Електронний ресурс]. URL: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.01.082>
26. Криль М. М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ–початок ХХІ ст.): Навч. посіб. К. Знання, 2008. 284 с.
27. Рудько С. О. Історія Центрально-Східної Європи (кін. ХVІІІ–поч. ХХІ ст.): Навчально-методичний посібник з курсу. Вид. 2-ге, доповнене. Острог, 2010. 220 с.
28. Яровий В. І. Історія західних та південних слов'ян у ХХ ст. Курс лекцій. К.: Либідь, 1996. 416 с.
29. Яровий В. Історія західних та південних слов'ян у ХХ ст. К., 1997. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ukrcenter.com/>
30. Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та балканських країн. ХХ століття: Підруч. для вищих навч. закл. Київ: Генеза, 2005. 816 с.
31. Komar V., Szymanowicz A. The Poles and the Japanese in the struggle for the Soviet Far East in the 1930s. *Echa Przyszłości*. 2024. XXV/2. Pp. 107–131. ISSN 1509–9873. DOI 10.31648/ep.10924
32. Komar V., Szymanowicz A. *Free Cossacks and the Second Polish Republic*. *Przegląd Nauk Historycznych*. 2023. Tom XXII. Nr 1. Pp. 169–203. DOI: <https://doi.org/10.18778/1644-857X.22.01.07>